

Examensarbete 15 hp

Lärarexamen

2008

Emma Karmeborg

**Skolverkets kursplaner
- blev det som det var tänkt?**

En undersökning om
grundskolans musikundervisning

Handledare: Irene Sjögren

Kungl. Musikhögskolan i Stockholm

Sammanfattning

I den här uppsatsen har jag ämnat undersöka hur skolverkets kursplaner i ämnet musik har fungerat i praktiken. Jag har även tittat på om det funnits några skillnader mellan de olika kursplanerna från åren 1962, 1969, 1980 och 1994 samt hur de i så fall ser ut. För att komma åt denna information har jag använt mig av en enkätundersökning som jag har ställt emot de respektive kursplanerna. De olikheter som framkom mellan målen kan mer förklaras som vidareutvecklingar av de föregående kursplanerna. Vidareutvecklingarna har gjorts för att anpassa utbildningen till den ständigt pågående samhällsförändringen. Enkätundersökningen visade att flertalet ansåg att musiken var ett viktigt skolämne. Många tyckte även att deras musikundervisning motsvarat kursplanen. Flera menade också att även om musik är ett roligt och glädjande ämne så behövs det en engagerad och entusiastisk lärare för att musikundervisningens mål skall uppfyllas.

Innehållsförteckning

INLEDNING	1
BAKGRUND	2
SVENSK UTBILDNINGSHISTORIA I KORTA DRAG	2
SYFTE OCH PROBLEMFÖRMULERING	5
METOD	6
URVAL	6
DATAINSAMLINGSMETODER	6
PROCEDURER	7
DATABEARBETNING OCH TILLFÖRLITLIGHET	8
KURSPLANER FÖR MUSIKUNDERVISNINGEN I GRUNDSKOLAN FRÅN 1962 TILL 1994	9
RESULTAT	15
BEARBETNING OCH ANALYS	23
KURSPLANER – EN PRODUKT AV SIN TID	23
DEN STORA SKILLNADEN MELLAN KURSPLANERNA	24
SKILLNADER MELLAN EN RESULTAT- OCH EN MÅLSTYRD KURSPLAN	26
UPPLEVELSER AV MUSIKUNDERVISNINGEN	27
DISKUSSION	29
SLUTSATS	33
REFERENSER	35
ÖVRIG LITTERATUR	35
BILAGA	36
ENKÄTUNDERSÖKNING – MUSIKUNDERVISNINGEN I GRUNDSKOLAN	36

Inledning

Musiken har haft en given plats i läroplanens ämnesfördelning sedan år 1962. Skolverket har sett det som skolans roll att föda ett musikintresse hos Sveriges barn och har även som mål att det ska hålla i sig även efter avslutad skolgång. Utifrån den synpunkten antar jag att samhället i stort anser att musik har betydelse för människans personliga utveckling.

Musiken har och har haft en stor betydelse för mig i mitt liv. Ända sen jag var liten har jag tyckt om att sjunga och spela. Det har varit mitt sätt att koppla av och bearbeta saker som hänt, samtidigt som jag kunnat utveckla min musikalitet. Nu har jag börjat arbeta som musiklektör och det är en riktig utmaning. Först nu inser jag vilken skyddad värld vi hade på musikhögskolan. Verkligheten är annorlunda när man står i den, den går inte att läsa sig till och det är nog bra, annars skulle det kanske vara för lätt här i livet. Jag började fundera över hur musikundervisningen har varit tidigare och vad man lärde ut då. Hur man gjorde och vad eleverna kom ihåg att de lärt sig efter avslutad skolgång. Visst går det bra att läsa skolverkets olika kursplaner (skolverket 1962, 1969, 1980 och 1994) men jag blev också nyfiken på hur det verkligen såg ut i praktiken. Förhoppningsvis kan jag som nyutexaminerad lärare ta till vara några små knep som kan komma fram i denna studie om vad en lärare bör göra och inte göra samt hur en bra lärare bör vara. Målet med undersökningen är att den ska ge många tänkvärda och intressanta infallsvinklar och förhoppningsvis några svar som kan komma att bidra till min och andras vidareutveckling av vår lärarroll.

Bakgrund

Svensk utbildningshistoria i korta drag

För att denna studie ska bli relevant behöver vi sätta in den i ett historiskt sammanhang. Vår utbildningshistoria är viktig att ha i bakgrunden för att förstå varför de olika läroplanerna uppkom och varför de ändrades. Som grund för denna summering har jag förlitat mig på Gunnar Richardsons bok *Svensk utbildningshistoria* (2003). För att göra historien så överskådlig som möjligt har jag valt att dela in den i tre delar, från 1842–1900, 1900–1970 och slutligen 1970–2000, indelningen finns även hos Richardson (2003).

1842–1900

Strax före mitten av 1800-talet bestämdes att staten skulle bära det yttersta ansvaret för alla medborgares uppfostran och undervisning i vårt land, detta skedde i och med att 1842 års folkskolestadga fastslogs. Efter att denna stadga antagits började en skolorganisation byggas upp över hela landet. Alla barn i Sverige skulle få en utbildning, eller som det hette att alla skulle beredas plats i skolsystemet. Men det växte fram två olika skoltyper som verkade sida vid sida i ett parallellskolesystem, det var den kommunala folkskolan för allmogens barn och det statliga läroverket för de barn vars föräldrar hade det lite bättre ställt.

1900–1970

I början och fram till mitten av 1900-talet såg skolan ut i stort sätt som på andra hälften av 1800-talet, men runt 1950 började det hända saker. Politikerna ville börja omstrukturera skolan till en skola, inte ett uppdelat skolsystem för samhällets olika klasser. Under 1950-talet kunde man börja se ett nytt inslag i reformstrategin, nämligen den omfattande försöksverksamheten som s.k. enhetsskola, samt i den utvärdering som följde och blev grunden för en ny skolutredning, 1957 års skolberedning (Richardson, 2003). År 1960 beslöt riksdagen att successivt införa en ny obligatorisk enhetsskola, nämligen grundskolan som vi alla känner väl till. Men det skulle komma att dröja ända till 1970, enligt Richardson, innan den nya grundskolan var helt etablerad i Sverige. (Bl.a. härav hans tidsindelning av historien.)

1970–2000

Mot slutet av 1960-talet ansågs uppbyggandet av det svenska skolväsendet vara avslutat. De förändringar som genomförts av skolväsendets struktur under efterkrigstiden var just färdiga omkring 1970, grundskolan (enhetsskolan), den samlade gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen (Richardson, 2003). Man ansåg att skolväsendet fått sin slutgiltiga form och att det i fortsättningen endast krävdes tillsyn och smärre förbättringar och enligt Richardson har den strukturen i stort sett blivit bestående. Men just då, när allt ser ut att vara klart, började hela utbildningssystemet att utsättas för hård kritik och det kom från lärare, föräldrar och elever. Då började ett stort och fyra år långt utredningsarbete, SIA-utredningen, som inkluderade både ett antal forskningsprojekt och en omfattande försöksverksamhet som mynnade ut i ett betänkande "Skolans arbetsmiljö". I en proposition år 1976 föreslogs, efter omfattande remissarbete, att riksdagen skulle anta nya riktlinjer för skolans inre arbete (Richardson, 2003). I och med riksdagens antagande av SIA-skolan 1976, började ett intensivt och omfattande läroplansarbete som ledde fram till en ny läroplan för grundskolan år 1979 (Lgr 80). Lgr 80 bestod av tre huvuddelar, mål och riktlinjer, kursplaner, timplaner och föreskrifter för timplaner. Utvecklingen i slutet av 1900-talet var att man från statens håll började söka lösningarna på skolans problem i en pedagogisk utveckling på det lokala planet, alltså kommunen (Richardson, 2003).

År 1994 utfärdade regeringen den nya läroplanen för de obligatoriska skolformerna, Lpo 94. Lpo 94 kom att skilja sig från de tidigare läroplanerna på flera punkter:

- Den omfattar hela det obligatoriska skolväsendet, dvs. också sameskolan, specialskolan (skolor för bl.a. syn- och hörsel-skadade) och särskolan.
- Den har en ny struktur genom att den endast omfattar mål och riktlinjer men ingenting om hur målen ska nås, t.ex. val av stoff och arbetsmetoder.
- Den anger inte endast vilken värdegrund som skolan bör bygga på utan också dess ursprung.

I Lpo 94 är grundskolan en målstyrd skola, med två typer av mål att arbeta efter och att nå, dels strävansmål som undervisningen ska arbeta mot och sträva efter och dels uppnåendemål som skolan har ett ansvar för att ge alla elever möjlighet att nå.

Syfte och problemformulering

Syftet med studien är att undersöka skolverkets kursplaner för ämnet musik, åren 1962 (Lgr 62), 1969 (Lgr 69), 1980 (Lgr 80) och 1994 (Lpo 94), och se huruvida det finns några specifika skillnader i deras målbeskrivningar. Syftet är även att ta reda på hur eleverna under de olika tidsperioderna upplevde och tog emot undervisningen samt att få veta om de idag tycker att den undervisning de fick motsvarade sin tids kursplan.

- Finns det märkbara skillnader mellan de olika kursplanerna?
- Hur ser förändringarna ut?
- Hur upplevde eleverna musikundervisningen i grundskolan?
- Anser de att den undervisning de fick motsvarade kursplanen?

Metod

Urval

I undersökningen utgick jag ifrån en e-postlista som bestod av personer jag uppträtt tillsammans med i olika musikaliska sammanhang. Dessa personer valde jag ut eftersom jag visste att de har ett aktivt musikintresse och förhoppningsvis skulle de därför lättare kunna minnas sin musikundervisning i grundskolan. Min avsikt var att få lika många svaranden från varje kursplansperiod. Tyvärr saknades det några personer i vissa grupper och i mitt försöka att fylla dessa grupper försökte jag utgå ifrån ålder och om personen i fråga har ett musikintresse. I några fall blev jag tvungen att bortse lite från musikintresse, trots detta lyckades jag inte fylla alla grupper.

Datainsamlingsmetoder

För datainsamling använde jag mig av en enkätundersökning. Jag beslutade ganska omgående att använda anonymitet för de svarande i undersökningen eftersom jag inte ansåg det var relevant att ha med personernas namn. För att få en så effektiv och lätthanterlig enkät som möjligt valde jag att endast gå ut med en och samma enkät till alla svaranden även om de fått undervisning utifrån olika kursplaner. Genom att alla fyller i identiska enkäter kan jag väga de olika svaren från enkäterna mot varandra. Dels får jag fram informationen från varje individ, dels kan jag även undersöka de olika svaren inom varje grupp. Eftersom alla frågor är oberoende av vilken kursplan undervisningen har utgått ifrån kan jag se om det finns några likheter eller olikheter över tidsperioderna. Utifrån detta resonemang har jag renodlat vad jag önskar få svar på i min undersökning. När formuleringen av frågorna var avklarad började processen med att utforma själva enkäten. Jag bestämde att enkäten inte skulle vara längre än ett A4-ark. Det kan tyckas vara en konstig begränsning, men jag anser att en enkät är mer överskådlig på ett A4-ark och att det då är lättare att bibehålla koncentrationen vid ifyllandet genom hela enkäten än om den är disponerad på två eller flera sidor. Anledningen till detta var att minimera risken för ett alltför stort bortfall på grund av en otydlig och tidskrävande enkät.

Enkäten består av både kryssalternativsfrågor, enkla ja- och nej-frågor samt mer djupgående frågor som kräver utförligare svar. Dessa olika typer av frågor valde jag för att med hjälp av kryssalternativen lätt kunna sammanställa statistik och detta gällde även de enklare ja- och nej-frågorna. Frågorna som krävde en djupare och mer ingående förklaring ville jag ha med för att få flera olika åsikter som inte var styrda av mig genom de alternativ som jag angav. Att jag var ute efter åsikterna var på grund av att jag ville undersöka hur personer som inte arbetar med musik till vardags, men kanske har musik som hobby, resonerar kring frågor som musikens vara eller icke vara i grundskolan och om det eventuellt kunde tänkas saknas något område i kursplanerna. Genom att jag använde en sådan frågeformulering fick jag svar som jag absolut inte kunde ha förutsagt, och det tillför naturligtvis en hel del till undersökningen.

Det var svårt att finna publicerad litteratur kring detta ämne, men jag har hittat några uppsatser som jag kommer att använda mig av. Min huvudsakliga vikt i arbetet bestämde jag tidigt i processen skulle komma att ligga på min enkätundersökning kontra kursplanerna.

Procedurer

Jag utformade min enkät (se bilaga) och skickade iväg den på ett test för att se om provpersonen förstod mina frågor och om de var rätt formulerade. Jag testade min enkät två gånger innan jag slutligen skickade iväg den till det riktiga urvalet. De flesta av enkäterna skickades ut via e-postlista medan några fick sina enkäter som papperskopia. I tillhörande följebrev presenterade jag mig och förklarade mitt ärende samt vad undersökningen skulle användas till. Där fanns även uppgifter så de kunde komma i kontakt med mig om de hade några frågor. En av frågorna i enkäten krävde att den svarande skulle läsa igenom kursplanen för sin skolgång, därför bifogades alla kursplaner till samtliga svarande.

Databearbetning och tillförlitlighet

Av totalt 25 utskickade enkäter fick jag 13 svar, ett 48 procentigt bortfall. Det anser jag vara ganska högt, och anledningen till att det blev så kan möjligtvis bero på att tidsfristen för enkäten var relativt kort. Jag önskade svar inom en vecka. I vissa fall ringde jag och pålyste enkäten vilket ökade svarsfrekvensen. Jag rekommenderar ändå att använda sig av e-post vid en enkätundersökning, det var verkligen lätthanterligt. För att öka svarsfrekvensen ytterligare skulle jag föreslå ett påminnelsebrev eller ett telefonsamtal för att minska det eventuella bortfallet.

Utgångspunkten vid bearbetningen av materialet var att så korrekt som möjligt återge de exakta svaren från enkäten. Därför valde jag att åskådliggöra ja- och nej-svaren i diagramform och att exakt referera de mer utförliga svaren var för sig. Att merparten av urvalet var musikintresserade och var aktiva med musik på ett eller annat sätt på fritiden gör att urvalet inte representerar befolkningen i stort.

Enkätundersökningens urval är litet och det går därför inte att göra några generaliseringar för hela samhället, men det framkom många intressanta åsikter och svar som ändå kan ge en målande bild över hur de olika kursplanerna har tolkats och upplevts i praktiken.

Kursplanerna presenteras i tidsordning från år 1962 till år 1994 i nästa kapitel, enkätsvaren presenteras i resultatkapitlet som följer därefter.

Kursplaner för musikundervisningen i grundskolan från 1962 till 1994

1962

MÅL

Musikundervisningen skall berika elevens liv i och utanför skolan samt skapa förutsättningar för en personlig musikupplevelse dels genom aktivt musicerande, dels genom lyssnande till musik.

Undervisningen skall ge eleven praktisk erfarenhet av såväl vokal som instrumental musik samt förtrogenhet med musikens elementa. Den skall stärka musikintresset och fördjupa musikförståelsen. Skolans eget musikliv bör ge eleverna vana att samlas kring musiken. Undervisningen skall vidare befordra kontakten med musiklivet utanför skolan och stimulera till fortsatt musicerande efter avslutad skolgång.

HUVUDMOMENT

Lågstadiet

Sång: Barnvisor, enkla sånglekar, koraler. Stamsånger (årskurs 3). Röstvård och artikulation, frasindelning. Iakttagelser beträffande tonhöjd, melodi, takt och rytm. Efter hand förtrogenhet med durskalans toner samt grundläggande notvärden och pauser. Förberedande melodiläsning. rörelsevisor och lek-situationer i syfte att utveckla känslan för takt och rytm. Enkla betoningsövningar.

Spel: Musicerande på enkla rytm- och melodiinstrument, eventuellt i samband med sång.

Lyssnande: Korta, beskrivande musikstycken. Iakttagelser beträffande musikens karaktär, tempo, styrkegrad. Hemmets och skolans vanligaste musikinstrument.

Skapande: Enkel improvisation i sång, spel och rörelse.

Mellanstadiet

Sång: Sånger och folkvisor från olika länder, stamsånger, koraler, och kanon. Tvåstämmig sång. Röstvård och artikulation. Enkla takteringsövningar. Frasering och nyansering samt beteckningar för tempo och styrkegrad. Melodiska och rytmiska gehörsövningar och diktat. Melodiläsning i melodier med stegvis rörelse och enkla språng. Notvärden, notnamn, förtecken, tonarter.

Spel: Musicerande på rytm- och melodiinstrument i anslutning till gehörs-utbildning, melodiläsning och sång. Taktering.

Lyssnande: Svensk folkmusik och därav inspirerad konstmusik. Nordisk musik. Små verk och stora mästare. Klang och karaktär hos några orkesterinstrument.

Högstadiet

Årskurs 7

Sång: Unisona och tvåstämmiga sånger, även på främmande språk, samt stamsånger. Röstvård med särskild hänsyn till målbrottet. Olika tonaliteter. Intervall. Melodiläsning.

Spel: Enkla övningar i samspel.

Lyssnande: Verk från viktigare musikhistoriska epoker och av för dessa representativa tonsättare. Orkestrens instrument, instrumentala och vokala ensembler. Visformer, rondo- och variationsformer.

Årskurs 8 och 9

Sång: Unisona, två- och flerstämmiga sånger delvis i anslutning till läsning i svensk lyrik. Delar ur den svenska mässboken. Stamsånger (årskurs 8). Röstvård. Enkla harmoniska funktioner. Diktat och melodiläsning, eventuellt i samband med två- eller flerstämmig sång.

Spel: Repertoar efter elevernas instrumentala färdighet och med viss anknytning till den musikhistoriska orienteringen.

Lyssnande: Musik från barocken, wienklassicismen och romantiken för att belysa viktiga stildrag och musikformer (årskurs 8). 1900-talets musik, även den svenska. Kort översikt över musikens utveckling med tyngdpunkt på vår egen tids musik (årskurs 9).

1969

MÅL

Musikundervisningen skall berika elevens liv i och utanför skolan samt förutsättningar för en personlig musikupplevelse dels genom aktivt musicerande, dels genom lyssnande till musik.

Undervisningen skall ge eleverna praktisk erfarenhet av såväl vokal som instrumental musik samt förtrogenhet med musiken elementa. Den skall stärka musikintresset och fördjupa musikförståelsen. Skolans musikliv skall befordra kontakten med musiklivet i samhället i övrigt och stimulera till fortsatt musicerande efter avslutad skolgång.

HUVUDMOMENT

Lågstadiet

Visor med anknytning till barnens föreställningsvärld. Koraler och kyrkvisor. Röstvård. Musicerande på melodi- och rytminstrument, företrädesvis i anslutning till sång.

Enkel improvisation. Gehörsövningar omfattande det grundläggande tonförrådet och de vanligaste notvärdena. Taktering. Grundläggande takter. Ljudupptäckter och ljudskapande.

Rörelse till musik. Sångelekar.

Lyssnande: iakttagelser beträffande musikens karaktär och struktur. Korta, beskrivande musikstycken. Några vanliga musikinstrument.

Mellanstadiet

Unisona och flerstämmiga visor av olika karaktär och tonalitet. Koraler och kyrkvisor. Röstvård. Musicerande på melodi- och rytminstrument, företrädesvis i anslutning till sång. Olika former av musikaliskt skapande i sång, spel, rörelse och dramatisering. Ljudlaborationer. Notvärden och vanliga rytmiska gestalter. Taktarter. Dirigerings- och takteringsövningar. Tempo och nyansering. Melodiläsning och diktat, i första hand i samband med inläringen av repertoaren för sång och spel. Tonalitet och tonarter. Enkla folkdanser.

Lyssnande: Folkmusik samt mindre verk av nutida och äldre tonsättare. Några orkesterinstrument och folkliga musikinstrument.

Högstadiet

Sång och spel i samverkan och som skilda aktiviteter. Röstvård med hänsyn till målbrottet. Improvisation och fri musikalisk-dramatisk gestaltning. Musikalisk teater. Ljudlaborationer. Gehörsövningar, allmän musikleära samt formstudium i samband med musicerande och lyssnande. Folkdans och stildans.

Lyssnande: Verk från skilda epoker samt av olika genre och formtyp, Fördjupat studium av valda tonsättare. Utomeuropeisk musik. Kort musikhistorisk översikt. Musikinstrumentens systematik. Elektrofon. Instrumentala och vokala ensembler. Fortlöpande kontakt med musiklivet i samhället.

1980

Musik ingår i grundskolans undervisning därför att

- *elevernas musikintresse och musikaliska förmåga skall utvecklas*
- *eleverna skall lära känna musikens olika uttrycksmedel och olika musikarter*
- *eleverna skall få kunskap om olika kulturers och epokers musikstilar*

MÅL

Undervisningen skall ta till vara elevernas förutsättningar och möta deras behov. Undervisningen syftar till att få eleverna att använda flera av musikens olika uttrycksmedel samt vårda röst och tal. Undervisningen skall låta eleverna uppleva glädje och gemenskap. Den skall ha en sådan utformning att den ger alla möjlighet att medverka aktivt. Den skall därigenom bidra till elevernas personliga och sociala utveckling.

Eleverna skall få kunskap om musiken och dess funktion och villkor i olika miljöer, kulturer och tider. De skall härigenom lära känna bl.a. invandrarländernas olika kulturtraditioner.

När det gäller dagens musik och olika musikmiljöer, skall eleverna tränas att kritiskt granska och diskutera musikens roll samt de krafter som styr musikutbudet. Härigenom skall de göras medvetna om den påverkan de utsätts för, då det gäller livsstil, konsumtionsvanor, attityder och värderingar.

Skolans musikliv är en källa till gemenskap. Det skall möjliggöra samarbete över årskurser och stadier, och ämnesgränser samt främja kontakten med det övriga musiklivet i samhället. Eleverna skall härigenom stimuleras till kontakt med musik även efter avslutad skolgång.

HUVUDMOMENT – Att musicera tillsammans

Lågstadiet

Eleverna skall

- utföra enkla rytm- och rörelseövningar med eller utan musik för att uppleva och träna bl.a. puls, takt, rytm, tempo och dynamik,
- leka med rytm i ord och meningar, talkörer och ramsor,
- spela rytmorkester till musik, dels fritt och dels bundet till enklare notvärden,
- träna det melodiska och rytmiska gehöret,
- dansa sånglekar och lära sig enkla danssteg till olika sorters musik.
- sjunga visor och sånger som anknyter till deras intressen, till olika temaområden i skolarbetet och till vuxenvärlden,
- spela på enkla musikinstrument i anslutning till sång eller andra aktiviteter,
- dramatisera sånger, berättelser m.m. med ljud och rörelser.

Mellanstadiet

Eleverna skall

- utföra rytm- och rörelseövningar för att uppleva regelbundenhet och balans i puls, takt och rytm samt öva dynamik och tempoförändringar,
- utföra olika sorters rytm- och rörelselekar för att tillgodose rörelsebehov och utveckla rytmkänsla,
- dansa danser, bl.a. sådana som de själva föreslår och instruerar,
- sjunga sånger och visor såväl svenska och nordiska som sånger och visor från andra länder och världsdelar,
- studera sånger och instrumentalstycken med inriktning på karaktär, spänning – avspänning, klang, utförande m.m.,
- spela på melodi-, ackord- och rytminstrument företrädevis i anslutning till sång, dikt, dans och rörelse, gehörmässigt eller efter enklare noter,
- läsa ramsor och ordlekar traditionella och moderna i bearbetad form eller improviserat för att uppleva textrytm, ordvalör m.m.
- utveckla kunskaper på instrument och i sång som en grund för musicerande enskilt och i grupp och för fortsatt självständig vidareutveckling i musik,

Högstadiet

Eleverna skall

- genom rörelser och spel arbeta med rytmer från olika världsdelar och kulturer, även jazz och poprytmer,
- spela på olika melodi- ackord- och rytminstrument till sång, dikt, dans eller rörelser, inlärt på gehör eller efter noter,
- sjunga sånger från skilda tider och genrer med skiftande innehåll och karaktär, även dagsaktuella sånger,
- utföra ljudkompositioner med instrument, röster och andra ljudkällor.

1994

MÅL

Skolan skall i sin undervisning i musik sträva efter att eleven

- utvecklar kunskaper på instrument och i sång som en grund för musicerande enskilt och i grupp och för fortsatt självständig vidareutveckling i musik,
- utvecklar tillit till den egna sångförmågan och blir medveten om dess utvecklingsmöjligheter och sociala betydelse,
- utvecklar förmåga att själv skapa musik för att kommunicera tankar och idéer,
- utvecklar förmåga till medvetet lyssnande som en väg till musikupplevelse och fördjupad kunskap,
- använder sina musikkunskaper i gemensamt musicerande och därigenom utvecklar ansvar och samarbetsförmåga,
- blir förtrogen med musikens form, struktur, skriftspråk och uttrycksmedel samt dess funktioner och villkor i olika miljöer, kulturer och epoker,
- utvecklar sitt musicerande och lyssnande till att omfatta musik inom olika epoker och genrer, sin förmåga att kritiskt granska och värdera musik samt sin förståelse och respekt för andra människors musikpreferenser,
- blir förtrogen med musikens beröringspunkter med andra kunskapsområden och utvecklar förmåga att kombinera musik med andra gestaltungsformer som bild, text, drama, dans och rörelse,
- utvecklar sin förmåga att använda IT som ett stöd både för lärande och musicerande samt som redskap för skapande i olika former.

Mål som eleven skall ha uppnått i slutet av det femte skolåret

Eleverna skall

- kunna delta i unison sång och enkla former av melodi-, rytm- och ackordspel samt föra samtal kring musicerandet,
- individuellt och tillsammans med andra kunna skapa musik i elementära former,
- förstå och använda begrepp som melodi, ackord, puls, rytm och taktart i olika uttrycks- och gestaltungsformer,
- vara medveten om och kunna reflektera kring musikens funktioner och varierande uttryck i dagens och gångna tiders samhällen.

Mål som elever skall ha uppnått i slutet av det nionde skolåret

Eleven skall

- *kunna använda sin röst i unison och flerstämmig sång,*
- *kunna delta i gruppmusicerande med melodi, rytm- och ackordspel samt kunna reflektera över och bedöma utförandet,*
- *kunna använda musik, text och andra uttrycksformer i skapande och improvisation för att gestalta tankar och idéer,*
- *kunna tillämpa centrala ämnesbegrepp i eget musicerande, musikskapande och musiklyssnande,*
- *ha kunskaper om musikens uttrycksformer, funktioner och traditioner i olika kulturer samt kunna reflektera kring dessa utifrån musiken i dagens svenska samhälle,*
- *vara medveten om olika ljud- och musikmiljöers påverkan på människan och vikten av hörselvård.*

Bedömning i ämnet musik

Bedömningens inriktning

Elevens musikkunskaper utvecklas i växelverkan mellan aktivt musicerande och skapande och kontinuerlig tillämpning av ämnets grundläggande begrepp inom dessa aktiviteter. Bedömningen avser därför dels denna kunskap som helhet och dels de olika aspekterna av den.

I musicerande bedöms både den enskilda prestationen och elevens förmåga till samspel och interaktion med andra i musicerandet. Bedömning av elevens skapande i ämnet avser förmågan att använda sig av musik som ett personligt uttrycksmedel – individuellt och tillsammans med andra. Vidare skall elevens förmåga att analysera, värdera och ta ansvar för eget musicerande och skapande ligga till grund för bedömningen.

Kriterier för betyget Vål godkänd

Eleven deltar i sång och spel på melodi-, rytm- och ackordinstrument i olika former av gruppmusicerande.

Eleven tar ansvar i gruppmusicerande och skapande genom att i enkla former planera och genomföra musikaliska aktiviteter.

Eleven utvecklar egna idéer och prövar dessa i musikaliska former och uttryckssätt, förstår och använder sig av grundläggande begrepp och musikaliska symboler vid sång och spel och är förtrogen med en personlig repertoar.

Eleven uppfattar väsentliga drag och sammanhang i musikens utveckling genom tiderna.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven utför sång eller spel på något instrument på en nivå som fungerar både i grupp och som soloinslag.

Eleven använder musik som ett personligt uttrycksmedel i eget skapande och gör estetiska överväganden.

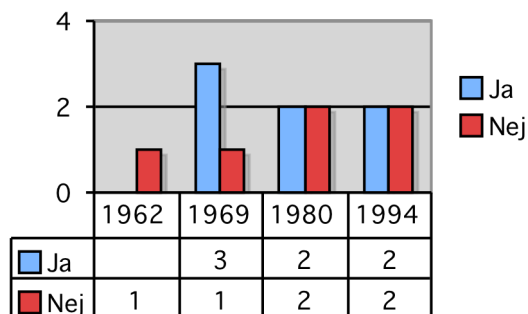
Eleven exemplifierar musikens olika uttryck och funktioner ur ett historiskt och globalt perspektiv och relaterar dessa till varandra.

Resultat

För att få en överskådlig och presentabel redovisning kommer jag i de flesta av fallen ha grupperat enkätsvaren utefter vilken kursplan deras undervisning utgått ifrån. I vissa fall har det bytts kursplan under den svarandes skoltid och följaktligen har denne undervisats utifrån två kursplaner, då räknas enkäten till den kursplan där den svarande gått flest år. Redovisningen sker i fyra grupper då det handlar om fyra kursplaner och de benämns efter det år då kursplanen började gälla. Grupperna är: 1962, 1969, 1980 samt 1994 och varje grupp innehåller fyra personer förutom grupp 1962 där det endast finns en svarande.

De två första frågorna var en inledning till enkäten samt till för gruppindelning.

3. Kommer du ihåg om du hade musik i alla årskurser? Svaren blev följande. Av samtliga svarande har 7 av 13 (54 %) haft musik under hela grundskolan.

I grupp 1994 och 1980 hade hälften haft det. I grupp 1969 var det tre av fyra. Den svarande i grupp 1962 hade, som ni ser, inte haft musik i samtliga stadier.

4. Hur upplevde du musiklektionerna? Relevanta, viktiga, onödiga, "roliga timmen", lustfyllda eller tråkiga? (Nedan ses samtliga svar .)

Lustfyllda och viktiga.

1994

Viktiga.

Roliga, beroende på läraren, på AF var de seriösa och roliga.

Varierade på årskurs, men genomgående roliga.

Roliga och spännande

1969

Mycket varierande kvalitet beroende på lärarna. Jag tyckte oftast att musiken var roligare än de flesta andra ämnen.

Har alltid upplevt musik som ett roligt ämne.

Fick tidigt omdömet att jag inte kunde sjunga, så det var tråkigt fram till högstadiet då jag struntade i det.

Jätteroliga och lustfyllda.

1980

Relevanta och viktiga.

"Roliga timmen"

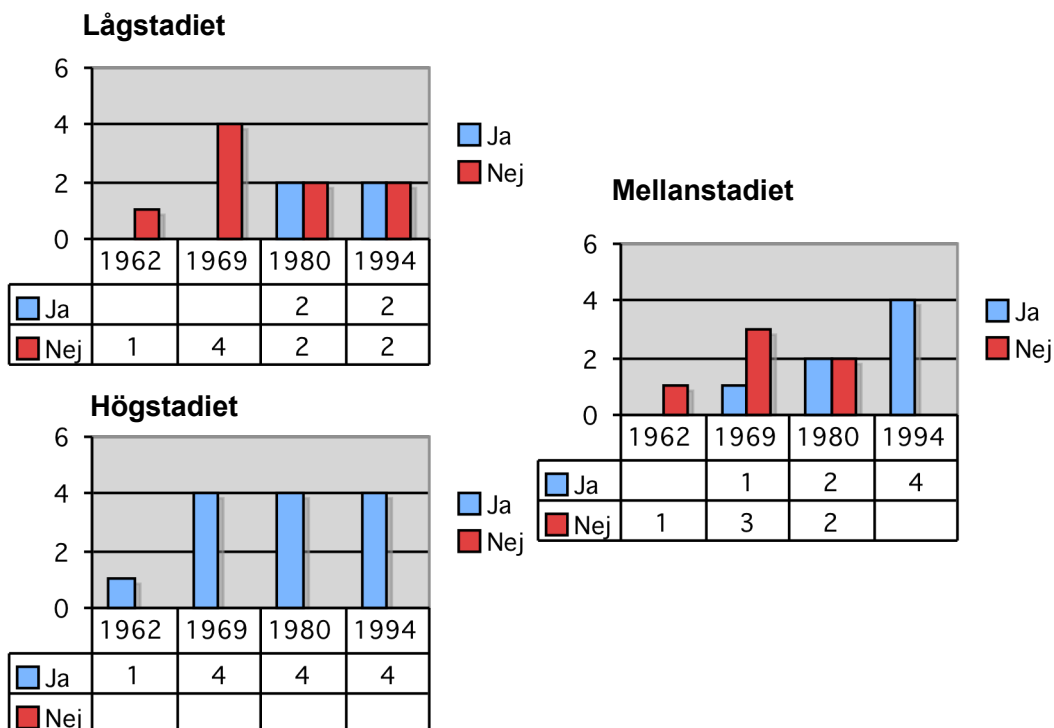
Säg fram emot dem med glädje men de blev sällan så roliga och bra som jag hade hoppats.

Varierade STARKT på läraren, vissa var uppmuntrande,

1962

men i femman blev jag förpassad till korridoren som "brummare".

5. Hade ni en särskild musikal eller hade ni musik i det vanliga klassrummet?

6. Sätt ett kryss i rutan framför de saker du känner igen att du har gjort på musiken, fyll gärna i om du kommer ihåg fler saker än de jag har skrivit upp. Siffrorna visar antalet personer i varje grupp som svarat ja, i totalkolumnen anges det sammanlagda svaret i procent. Kursivering visar moment som de svarande lagt till.

Moment i undervisningen	1994 n=4	1980 n=4	1969 n=4	1962 n=1	Totalt % n=13
Sjungit unisont	4	4	4	1	100
Sjungit tvåstämmigt	4	4	4	1	100
Sjungit flerstämmigt	4	2	2	1	69
Spelat piano	3	1	2	0	46
Spelat gitarr	3	2	2	0	54
Spelat rytminstrument	3	4	4	1	92
Spelat trummor	4	2	1	0	54
Spelat elbas	3	0	0	0	23
Spelat blockflöjt	1	1	2	0	23
Dirigering	4	1	0	0	38
Musikteori	4	3	3	1	85
Skapande	2	0	2	0	31
Dans	3	0	1	0	31
Rörelse	2	2	2	0	46
Drama	4	0	1	0	38
Afrikanska trummor	1	1	0	0	15
Banjo	1	0	0	0	8
Folkmusikinstrument	0	0	0	0	0
Engelsk musik & texter	4	2	4	1	85
Svensk folkmusik	4	1	4	1	77
Andra kulturers musik	2	1	0	1	23
Orientalisk musik	1	1	1	1	31
Pop/Rock musik	4	2	3	1	77
Klassisk musik	4	3	3	1	77
Orkestrens instrument	3	1	2	1	54
Orkestrens uppbyggnad	3	0	2	0	38
Instrumentens ljud	3	1	2	0	46
<i>Musikhistoria</i>	3	0	0	0	23
<i>Musikal</i>	3	0	0	0	23

7. Tyckte/tycker du att musik ska vara ett skolämne? Om ja, varför?

1994

- Absolut! Musik ger en annan sorts intelligens än andra skolämnena. Det är dessutom viktigt med variation i skolan. Att det inte bara handlar om teoretiska ämnen utan även om det skapande och kreativa.
- Ja, jag tycker musik ska vara ett skolämne som slöjd eller hemkunskap. Eleven ska få chans att testa sin kunskap och sitt intresse inom olika estetiska ämnen likaväl som inom slöjd o.s.v.
- Ja, det tycker jag nog. Det är utvecklande på ett annat sätt än de andra ämnena, kan vara ett skönt avbrott också från det vanliga sättet att tänka. Dessutom är det ju något som är så relevant i samhället, både musik-historia och den samtida musiken. Allmänbildande att kunna sjunga vanliga svenska visor.
- Ja. Musik stimulerar ens kreativitet.

1980

- Ja, det är ett viktigt ämne, om det inte hämmar för att man får höra att man sjunger dåligt eller liknande.
- Ja, det hör till allmänbildningen.
- Ja, det finns mycket att lära av vår och andra kulturers musik. Musik är ett sätt som passar många att uttrycka sig på. De som kanske inte är så duktiga i andra ämnen.
- Ja, det tycker jag verkligen. Musik och rörelse är ett av människans ursprungliga uttryckssätt. Vi mår bra av det. Musik är en stor del av alla världens kulturer.

1969

- Ja. Musik ger individen en annan dimension. Om jag som individ kan lyfta mig från att vara konsument till kanske producera (för eget behov) som gäller musik i någon form, skapas ytterligare en ny dimension.
- Ja, det tycker jag, men läraren är extremt viktig för att alla skall trivas och få ut något av det.
- Ja, absolut! Musik ökar välbefinnandet, stimulerar tankar och ökar kreativiteten. Att spela något instrument underlättar inläring genom att man stimulerar olika delar av hjärnan.
- Ja, för att musiken är och har alltid varit en viktig del av kulturen. Musiken är ett universellt språk som kan nå människans innersta.

1962

- Absolut. Det är ett eget språk att förstå. För att inte säga en egen värld. Det är bra att det är obligatoriskt, så att inte bara "freaken" musicerar. Det är ju så att man inte är så bra på att veta vad som blir värdefullt i livet när man är ung. Jag sörjer än idag att jag inte lät min mor övertala mig att börja spela hos herr Wikström, min musiklärare i fyran som var mycket grundlig och bra.

8. Läs nu igenom skolverkets kursplan som gällde för de år du gick i grundskolan (den bifogades i brevet). Tänk sedan efter någon minut. Stämmer den överens med den undervisning du fick? Saknade du något i kursplanen eller i din undervisning? Eller motsvarade kursplanen din undervisning?

1994

- Efter att ha läst igenom kursplanen måste jag faktiskt säga att den väl motsvarade min undervisning i mellan och högstadium. Men när jag tänker tillbaka på min lågstadietid upplever jag musikundervisningen som närmast obefintlig (om jag jämför med kursplanen). Visst, vi sjöng på skolavslutningar men som jag tidigare nämnde var oftast körlektionerna frivilliga. Det fanns ingen direkt utmaning som t.ex. gehörsövningar, rytm o.s.v. Några instrument spelade vi heller aldrig. Jag hade nog önskat att musiken fått större del på schemat.
- Vi använde inte IT i musik när jag gick i grundskolan, men det är jag tacksam över för det är bara trams. Det där att man ska lära sig att respektera andras musiksmak borde inte vara ett mål som måste uppnås, för det har inget med elevens musikaliska begåvning att göra. Förövrigt tycker jag att allt det här med "mål" inom musikämnet bara är skit, för det första finns det inga betygskalor innan årskurs 8, så för en elev som inte går en musikinriktad skola så är alla former av "mål" och kriterier bara skit och borde skrotas fram till betyg börjas sättas. Elever i musikklass ska ha mål för att de valt detta som sin inriktning och har antagligen gjort intagningsprov. När betyg börjas sättas i årskurs 8 så finns det skäl med "mål" och betyg.
- Lågstadiet: Minns inte att vi fick "lära känna andra kulturer" genom vår musikundervisning. Och att kritiskt kunna granska musikutbudet och vad som styr dagens musikutbud var verkligen något nytt för mig, det har jag aldrig fått någon undervisning om på musiken vad jag vet. Efter att ha läst 1980:s kursplan får jag intrycket av att musikundervisningen för lågstadiet skall innehålla mycket rytm och gärna mycket andra instrument än sång, men vad jag minns så var det ändå betoning på att sjunga visor och så, även om vi gjorde en hel del annat också, som t.ex. tog med oss musik och berättade om olika musikgrupper.
Mellan- och högstadiet: Tyckte att musikundervisningen på AF stämde ganska bra överens med kursplanen för 1994. Står dock att man skall utveckla kunskaper på instrument och i sång, tycker inte vi alls fick utvecklas på några instrument, det var framför allt sång som gällde på AF. Skapa musik fick vi göra i ganska liten utsträckning, var säkert meningen att vi skulle använda oss av våra musikteorikunskaper för att skapa musik, men så blev det aldrig. IT och musik kopplade vi heller aldrig ihop. Att vara medveten om olika ljudmiljöers påverkan på

hörseln är inget jag minns att vi tog upp, men på något sätt så har jag ju lärt mig det i alla fall.

- Kursplanen motsvarade min undervisning.

1980

- Koncentrerad bild av det som inte fanns med i undervisningen:
 1. Vård av röst och tal.
 2. "Eleverna skall få kunskap om musiken och dess funktion och villkor i olika miljöer, kulturer och tider. De skall härigenom lära känna bl.a. invandrarländernas olika kulturtraditioner.
När det gäller dagens musik och olika musikmiljöer, skall eleverna tränas att kritiskt granska och diskutera musikens roll samt de krafter som styr musikutbudet. Härigenom skall de göras medvetna om den påverkan de utsätts för, det gäller livsstil, konsumtionsvanor, attityder och värderingar." (Kursplan 1980)
 3. "Lågstadiet: Eleven skall dansa sånglekar och lära sig enkla danssteg till olika sorters musik. Eleven skall dramatisera sånger, berättelser m.m. med ljud och rörelser". (Kursplan 1980)
 4. "Mellanstadiet: Eleven skall
 - dansa danser, bl.a. sådana som de själva föreslår och instruerar,
 - sjunga sånger och visor såväl svenska och nordiska som sånger och visor från andra länder och världsdelar,
 - studera sånger och instrumentstycken med inriktning på karaktär, spänning – avspänning, klang, utförande m.m.,
 - spela på melodi-, ackord- och rytminstrument företrädesvis i anslutning till sång, dikt, dans och rörelse, gehörsmissigt eller efter enklare noter,
 - läsa ramsor och ordlekar traditionella och moderna i bearbetad form eller improviserat för att uppleva textrytm, ordvalör m.m." (Kursplan 1980)
 5. "Högstadiet: Eleven skall genom rörelser och spel arbeta med rytmer från olika världsdelar och kulturer, även jazz och poprytmer." (Kursplan1980)
- Under låg- och mellanstadiet var det absolut enligt kursplanen men under högstadiet var det lärarstrejk och mycket vikarier så där vart det inte så mycket gjort.
- Jag tycker att målet stämmer mycket bra överens med den undervisning jag fått. Det jag saknade var dock dansen. Vi hade ingen dans överhuvudtaget i samband med musikundervisningen, dock på gymnastiken. Däremot framförde vi små inövade dramor varvat med sång för föräldrarna redan i lågstadiet.

- Lågstadiet: När jag läser de målen så känns det som att vi på lågstadiet var ganska nära målen i undervisningen. Vi lärde oss ramsor, någon sånglek, lite rytmik o.s.v. Det var framförallt roligt.

Mellanstadiet: Vi gjorde säkert lite rytmövningar och ramsor. Sjöng en del i kanon och så. Spelade blockflöjt. Men här började det att inte vara lika kul för mig längre, man tog inte vara på eleverns olika musikaliska förutsättningar alls – jag hade ganska tråkigt faktiskt.

Högstadiet: Jag minns att vi gick igenom olika instrument, och fick lära oss urskilja deras sound. Vi fick även prova på att spela i band, trummor, piano och så. Vad jag minns så var det inte mycket världsmusik som det står i planen, dock. Viss teori hade vi nog också, om än väldigt lite. Även här tycker jag att det var synd för jag såg alltid fram emot musiklektionen men kände sällan att det gav så mycket, tyvärr.

Övergripande målen i planen: När jag läser det nu så låter det jättebra och det låter som att musiktimmarna vore jättespännande och intressanta. Tyvärr är inte det min erfarenhet: "Undervisningen skall ta till vara elevernas förutsättningar och möta deras behov. Undervisningen syftar till att få eleverna att använda flera av musikens olika uttrycksmedel samt vårda röst och tal. Undervisningen skall låta eleverna uppleva glädje och gemenskap. Den skall ha en sådan utformning att den ger alla möjlighet att medverka aktivt. Den skall därigenom bidra till elevernas personliga och sociala utveckling." (Kursplan 1980) Detta stycke i planen kan jag tyvärr inte säga att jag märkte så mycket utav. Vad jag minns var det många i min klass som tyckte att musiktimmen var onödig och tråkig. Jag tyckte aldrig det var onödigt, men hade man varit mer noga med att följa planen hade det definitivt varit mycket mer intressant och utvecklande.

1969

- Jag måste säga att detta stämmer väl överens med vad vi fick i grundskolan. Inte visste jag att vi fick en så bra undervisning, jag har alltid tagit den för självklar.
- Jag tycker att det mesta stämmer, men jag fick inte ut mycket förrän i högstadiet, då jag började sjunga i skolkören. Då fick man också automatiskt bättre betyg i musik. Jag fick aldrig, som jag minns det, spela på några instrument annat än tråpinnar och tamburin.
- Jag tycker att musikundervisningen jag fått i stort sett motsvarar kursplanen. Hade ingen särskild sångpedagog, så det blev ingen röstvård. Undervisningens kvalitet var helt beroende av vilken lärare vi hade, hur hon/han lyckades entusiasmera oss.

- Kursplanen ser bra ut, och till viss del stämmer den överens med min erfarenhet. På min tid gavs det inte mycket utrymme för att testa olika instrument på musiklektionerna. Vissa lärare följde säkert kursplanen på ett ambitiöst sätt, andra såg musiklektionerna som en stund där man kunde koppla från hjärnan och spela lite musik på stereon för att få tiden att gå.

1962

- Sett mot kursplanens intentioner, så var det väldigt lite aktivt musicerande och inte heller förekom något skapande. När det gäller själva kursplanen så saknar jag den fysikaliska förklaringen till alla underbara samband i naturen som kanske kunde motivera (och öka förståelsen) lite högre upp i klasserna. T.ex. hur bildas grundton och överton i en sträng, öppet rör och slutet rör, det matematiska sambandet om hur kvint och ters hänger ihop, den fantastiska logaritmiska kompromiss som den temperade skalan är o.s.v.

Med hjälp av ovanstående data och kursplanerna kommer jag att försöka finna svaren på min problemformulering.

Bearbetning och analys

Kursplaner – en produkt av sin tid

Några anmärkningsvärda skillnader har jag inte funnit mellan de olika kursplanerna. Naturligtvis är de olika, men ändå förvånansvärt lika. De har mer utvecklats ifrån varandra och anpassats till samhället vart efter det har förändrats. Detta finner jag stöd för hos Edqvist (2006) då han skriver att "Läroplanerna har progressivt förändrats och återspeglar respektive tids värderingar med varje ny utgåva". Även om det är små förändringar som har skett så är det dock förändringar, och nu ska vi titta lite närmare på dem. För att tydliggöra detta tänkte jag utgå ifrån 1962- och 1969-års kursplan. Deras två målavsnitt är i stort sett identiska, det är högst en eller två formuleringar som skiljer. Utifrån dessa tänkte jag sedan ange det som är nytt och vidareutvecklat i de följande kursplanernas målavsnitt.

"Musikundervisningen skall berika elevens liv i och utanför skolan samt skapa förutsättningar för en personlig musikupplevelse dels genom aktivt musicerande, dels genom lyssnande till musik.

Undervisningen skall ge eleven praktisk erfarenhet av såväl vokal som instrumental musik samt förtrogenhet med musikens elementa. Den skall stärka musikintresset och fördjupa musikförståelsen. Skolans eget musikliv bör ge eleverna vana att samlas kring musiken. Undervisningen skall vidare befordra kontakten med musiklivet utanför skolan och stimulera till fortsatt musicerande efter avslutad skolgång." (Ur kursplan 1962)

I 1980-års kursplan tillkommer följande:

- Att undervisningen skall ta till vara elevernas förutsättningar och möta deras behov.
- Att i undervisningen skall eleverna få uppleva glädje och gemenskap, alla skall få möjlighet att medverka aktivt samt att undervisningen skall bidra till elevernas personliga och sociala utveckling.
- I kursplanens mål har det också tillkommit att få ökad förståelse för musiken och dess funktion i olika miljöer, kulturer och tider samt att lära känna bland annat invandrarländernas olika kulturtraditioner. Här ser man att samhället har förändrats och blivit mer mångkulturellt.

- Att eleverna ska tränas i att kritiskt granska och diskutera musikens roll, gällande dagens musik och olika musikmiljöer samt de krafter som styr musikutbudet. De skall även bli medvetna om påverkan de utsätts för i samhället, då det gäller livsstil, konsumtionsvaror, attityder och värderingar.

I 1994-års kursplan adderas detta:

- I stort inriktas undervisningen på att få en mer självständig elev/individ.
- Från att ha varit röst- och talvård (Lgr 80), skall eleven utveckla tillit till sin sångförmåga och bli medveten om dess utvecklingsmöjligheter och sociala betydelse. De gamla målen har vidareutvecklats.
- Nu lägger skolverket större vikt vid att eleven skall utveckla sin förmåga att själv skapa musik för att kommunicera tankar och idéer.
- Att använda sina musikkunskaper i gemensamt musicerande och därigenom utveckla ansvar och samarbetsförmåga. Här ser man att undervisningen präglas av samhällets krav på social kompetens.
- Att utveckla sin förmåga att kritiskt granska och värdera musik samt sin förståelse och respekt för andra människors musikpreferenser. Även detta är en vidareutveckling från 1980-års kursplan.
- Att utveckla sin förmåga att använda IT som ett stöd både för lärande och musicerande samt som redskap för skapande i olika former. Denna punkt är tämligen självklar med tanke på teknikens utveckling.

Den stora skillnaden mellan kursplanerna

Kursplanerna skiljer sig i avseendet om skolan ska vara resultat- eller målstyrd. Både Lgr 62 och Lgr 69 är resultatstyrda kursplaner vilket innebär att kursplanerna är väldigt detaljerade i vad som ska undervisas men även hur och varför är tydligt reglerat för att läraren skulle nå goda resultat i sin undervisning. I Lgr 80 och Lpo 94 beskrivs ett helt nytt upplägg. I dessa presenteras centralt styrda mål, i stället för detaljreglerad undervisning, vilket ger lärarna ett utrymme för tolkning av målen. Man kan även säga att lärarna tillskrevs ett större förtroende än tidigare att själva och tillsammans med eleverna finna vägar för att nå de uppsatta målen.

Lgr 62

Alltefter som samhället började förändras började också musiken förändras, eller i alla fall ökade tillgängligheten och fler fick möjlighet att lyssna på den nya musiken via t.ex. radion. Detta medförde att musikundervisningen behövde förändras, då skolämnet tidigare hette "Sång" ändrade man det år 1955 till "Musik", för att den skulle möta ungdomens behov av en musikundervisning med fler inslag än bara sång. Målet för musikundervisningen i Lgr 62 beskrivs så här av Skolöverstyrelsen: "Musikundervisningen skall berika elevens liv i och utanför skolan samt skapa förutsättningar för en personlig musikupplevelse dels genom aktivt musicerande, dels genom lyssnande till musik." Som tidigare beskrivits var Lgr 62 väldigt detaljerad i sitt innehåll om hur musikundervisningen skulle gå till, detta var naturligtvis både en för- och en nackdel. Ett stort stöd för läraren, men också väldigt lite utrymme för egna tankar och idéer.

Lgr 69

I många avseenden är Lgr 62 och 69 väldigt lika. I den senare började skolans roll som personlighetsutvecklande framkomma och den delen finns ju som ni vet även med i Lpo 94. Andra ord som Lgr 69 talar om är motivation, aktivitet, konkretion, individualisering och samverkan. Precis som Lgr 62 ger Lgr 69 en detaljerad beskrivning av vad och hur läraren bör undervisa. Detta beskrevs i det supplement, Lgr 69 II, Mu, som hörde till kursplanen.

Lgr 80

I och med Lgr 80 har skolan ändrats från ett resultatstyrt tänkande till en målstyrd syn. I Lgr 80 presenteras de mål som eleverna ska uppnå i undervisningen, men det beskrivs inte hur läraren ska göra för att få eleverna att nå dem. Läraren inbjuds alltså att med sin yrkeskunskap att själv finna vägar för att nå målen, detta fanns inte i de tidigare läroplanerna. I Skolöverstyrelsens förslag, som sedan mynnade ut i Lgr 80, beskrevs en ny arbetsmetod med hjälp av dessa nyckelord: ett undersökande och experimentellt arbete, verklighetsförankring, färdighetsutveckling, individualisering och samarbete samt medinflytande och medansvar (Richardson, 2003). I och med detta lades också krav på eleven att t.ex. vara kreativ, spontan och drivande.

Lpo 94

Lpo 94 är även den en målstyrd läroplan. Men i Lpo 94 så har det tillkommit en ny del som inte funnits förut, nämligen en del som kallas "Bedömning och betyg". "Betyget uttrycker i vad mån den enskilda eleven har uppnått de mål som uttrycks i kursplanen för respektive ämne eller ämnesblock. Som stöd för betygssättning finns ämnesspecifika kriterier för olika kvalitetssteg. Dessa betygskriterier anges i anslutning till respektive kursplan" (Lpo 94). De kriterier som stod beskrivna i slutet av kursplanen var endast kriterier för Godkänd, men i Skolverkets revidering som utkom år 2000 finns kriterier för Väl godkänd och Mycket väl godkänd. I revideringen förtydligar Skolverket kursplanernas innehåll så här: "Kursplanerna är utformade för att klargöra vad alla eleverna skall lära sig men lämnar samtidigt utrymme för lärare och elever att välja stoff och arbetsmetoder." (Lpo 94, rev. 2000) Det betonas även att varje elev är unik och bör behandlas därefter, läraren måste ta hänsyn till elevernas olika förutsättningar och behov. "Det finns olika vägar att nå målen. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen, därför kan undervisningen aldrig göras lika för alla." (Lpo 94)

Skillnader mellan en resultat- och en målstyrd kursplan

Det är alltså resultat- och målstyrningen som är den största skillnaden mellan de olika kursplanerna. För att tydliggöra dessa skillnader vill jag ta hjälp av Edqvists studie (2006), där han använder sig av McGregors X- och Y-teori (McGregor, 1960 refererad i Edqvist, 2006). Edqvist menar att Lgr 62 och Lgr 69 passar in i teorin X och att Lgr 80 och Lpo 94 då passar in i teori Y. Vad menas då med X- och Y-teorin? Enligt Edqvist beskriver McGregor det hela så här:

X- och Y-teorin

X beskrivs i tre punkter:

- 1 Den normala människan undviker arbete och söker sig därför instinktivt bort från detta.
- 2 Det är en mänsklig egenskap att tycka illa om arbete och därför måste folk tvingas, kontrolleras och styras för att utföra rimliga prestationer.
- 3 Den vanliga människan vill ledas, vill undvika att ta ansvar, har relativt låga ambitioner och vill framför allt ha trygghet. (McGregor, 1960 refererad i Edqvist, 2006)

Y beskrivs i sex punkter:

- 1 Att anstränga sig genom att arbeta är lika naturligt som att vila och att koppla av. Den normala människan ogillar inte arbete medfött. Beroende på kontrolleringstillståndet, blir arbetet en källa till tillfredställelse (och kommer frivilligt att prestera) eller en källa till bestraffning (och kommer att undvika om det är möjligt).
- 2 Kontroll utifrån och hot om straff är inte de enda medlen att få folk att arbeta. Människan leder och kontrollerar sitt arbete mot mål som hon känner är angelägna.
- 3 Hur angeläget ett mål är beror på den belöning som följer med att man uppnår målet.
- 4 En vanlig människa lär sig – under gynnsamma omständigheter – att ta ansvar och söka svar.
- 5 Förmåga att använda fantasi, uppfinningsrikedom och självständigt skapande när det gäller att lösa organisationsproblem, finns i rikt mått hos människan.
- 6 Den vanliga människans intellektuella möjligheter tillvaratas endast delvis inom det moderna näringslivet. (McGregor, 1960 refererad i Edqvist, 2006)

Upplevelser av musikundervisningen

Upplevelsen av musikundervisningen i grundskolan tycks vara god i de flesta fallen. Flera av de svarande uttrycker att musiklektionerna var roliga, lustfyllda, spännande samt även relevanta och viktiga. Några antydde att läraren är en otroligt viktig del i hur lektioner upplevs. Två av de svarande hade fått omdömet att de inte kunde sjunga och då kan det inte vara lätt att uppleva musiken som källa till gemenskap och glädje. En tredje person berättade att musiklektionerna aldrig riktigt blev så bra som denne hoppats på. Det positiva är dock att flertalet tyckte att musiklektionerna var roliga och viktiga, och det är glädjande tycker jag. Många förklarade även att musiken var en hjälp, ett skönt avbrott i den

”vanliga” skolan, med andra ord uttryckte dessa svarande att musiken har ett mervärde.

Om huruvida undervisningen motsvarade kursplanerna tycker jag att undersökningen visar att de flesta var nöjda med sin undervisning. Visst fanns det många som påpekade att det saknades några delar ur kursplanen men det var få som uppgav fler än tre tillkortakommanden. En person hade några förslag på tillägg i de högre årskurserna i musikundervisningen. Jag anser nog att förslagen ligger närmare ämnena fysik och matematik än musik, men bedöm själv efter att ha läst redovisade enkätsvar (fråga 8:1962, s. 22). Vem vet vad framtiden håller i sin hand?

Diskussion

Med tanke på hur den svenska utbildningshistorien ser ut, tycker jag att man verkligen kan säga att varje ny kursplan är en produkt av sin egen tid. Lgr 62 och Lgr 69 var skapade utifrån de tankar som rådde strax innan och runt 1950-talet. Det var viktigt att allt skulle kontrolleras och styras noggrant. Det fanns näst intill inget eget utrymme för lärarna att själva kunna välja stoff eller metoder för sin undervisning. Kopplingen som Edqvist (2006) gjorde mellan dessa två kursplaner och McGregors teori om ledarskap, X- och Y-teorin, tycker jag fungerar väldigt bra. Myndigheterna tillskrev den vanliga människan, eleven och läraren, enligt teorin om X väldigt lite förtroende, eftersom människan ogillade arbete, undvek ansvar och behövde kontrolleras och styras för att utföra rimliga prestationer (McGregor, 1960 refererad i Edqvist, 2006). Kursplanerna och läroplanerna var resultatstyrda, men från 1970-talet och framåt ändrades synen på skolan och inläringen och i och med Lgr 80 blev skolan målstyrd. Den målstyrda skolan presenterar Edqvist (2006) följaktligen som McGregors teori Y. De nyckelord som låg till grund för den målstyrda skolan var: ett undersökande och experimentellt arbete, verklighetsförankring, färdighetsutveckling, individualisering och samarbete samt medinflytande och medansvar (Richardson, 2003). Även detta tycker jag stämmer väl överens med det som framställs i teorin om Y. En människa lär sig att ta ansvar och söka svar under gynnsamma omständigheter, att anstränga sig genom arbete är lika naturligt som att vila och att koppla av, förmåga att använda fantasi, uppfinningsrikedom och självständigt skapande finns i rikt mått hos människan (McGregor, 1960 refererad i Edqvist, 2006). Detta var alltså den stora förändringen som finns mellan de olika kursplanerna, men självklart finns det små förändringar också. En sådan är att de nyare kursplanerna verkar vara betydligt mer praktiska. Detta framkom i enkätfrågan om vad de fått göra på musiklektionerna. En orsak kanske kan vara att det satsas mer nu från skolornas sida på att tillhandahålla instrument än tidigare eller så har skolorna satsat mer på att realisera sitt uppdrag "Musik är en del av kulturarvet. Musikämnet främjar en musikalisk allmänbildning och lägger en grund för delaktighet i skolans och samhällets kulturliv." (Lpo 94, rev 2000)

Enligt enkätsvaren (sid. 17) syns det tydligt att undervisningsmomenten har blivit fler för varje år som gått, vilket är positivt för eleverna som får en större allmänbildning i musikämnet. Det förvånade mig dock att det var så stor skillnad på just detta område mellan Lgr 80 och Lpo 94.

Upplevelsen av musikundervisningen i grundskolan, enligt enkätsvaren, verkar vara god i de flesta fallen. Helhetsintrycket tycks vara att det är ett uppskattat och viktigt skolämne som har stor betydelse för elevens allmänna inlärningsprocess samt även den personliga och sociala utvecklingen. Flera av de svarande uttrycker att de tycker att musiklektionerna var roliga, lustfyllda, spännande och även relevanta och viktiga.

Jag ville även se om musikundervisningen i praktiken motsvarat kursplanerna och då majoriteten i enkätundersökningen ansåg att deras musikundervisning i stort sett följt dem, så är det väl ett gott bevis för att de flesta musiklärarna undervisat utifrån dem. Men kursplanerna var inte det enda som påverkade undervisningen. Det verkar även Edqvist ha kommit fram till då han säger så här: "Till stor del har de olika periodernas tidsanda, musiktraditioner och läroplaner speglat musikundervisningen. Utöver dessa aspekter kan denna studie urskilja att musiklärarens personliga roll i musikundervisningen även har betydelse." (Edqvist, 2006, sid. 22) Några i enkätundersökningen antydde även att läraren var en otroligt viktig del i hur lektionerna upplevdes. Två av de svarande hade fått omdömet att de inte kunde sjunga och då kan det inte vara så lätt att uppleva musiken som en källa till gemenskap och glädje. En tredje person berättade att musiklektionerna aldrig riktigt blev så bra som denne hade hoppats på. Utifrån detta kan man verkligen utläsa vikten av musiklärarens roll och betydelse och även musiklärarens engagemang och personlighet. Det är viktigt att undervisningens mål är tydligt menar Edqvist (2006) och att lärare och elever lär känna varandra, eftersom människor har en förmåga att både kunna stärka och försvaga varandra. Läraren har ett stort ansvar, kanske till och med det största, för att förmedla musikens positiva egenskaper. Men det är ju inte bara musiklärarens person eller engagemang som har betydelse för musikundervisningen utan även hur läraren har valt att undervisa samt vilka ämnesvärderingar läraren har.

För att enkelt kunna visa några exempel på två olika lärarstilar tar jag hjälp av Törnvall (1999) där han undersöker musikundervisningens mål och utvärdering. Han presenterar där två typer av musiklejare, den musiska och den kunskapsinriktade (Grahns Stenbäck, 1995 refererad i Törnvall, 1999). Uppdelningen i dessa två lärartyper gjorde Margaretha Grahns Stenbäck utifrån den nationella utvärderingen i musik (Törnvall, 1999). I den musiske lärarens undervisning är det elevens utveckling och upplevelsen av musiken som är i fokus. Musikämnet syftar till att vara en motvikt till alla teoretiska ämnen och eleverna ska ges en möjlighet att få utlopp för sin inneboende skaparglädje, alla delar inom musikämnet är viktiga medan de traditionella delarna (t.ex. musikteori) kan få lite mindre utrymme. Det är även vanligt att musiken integreras med andra ämnen, musiken ska ge upphov till gemenskap och glädje och alla duger. Den kunskapsinriktade läraren fokuserar på kunskap. Eleven får ofta lära sig takt, rytm, gehör och noter, musiken integreras oftast inte med andra ämnen och dans och rörelse kan saknas i undervisningen. Den musikaliska allmänbildningen är viktig och därför får eleverna lära sig om klassiska kompositörer, andra länders musik och sångskatten. (Grahns Stenbäck, 1995 refererad i Törnvall, 1999.) Man kan se olika kvaliteter hos bägge dessa lärartyper och det är intressant att se hur man kan presentera och undervisa ett ämne på så olika sätt. Efter att ha studerat den nationella utvärderingen i musik kom Grahns Stenbäck fram till att de musiska lärarnas klasser ofta låg över de kunskapsinriktade klasserna när det gällde kunskaper. Törnvall skriver så här som kommentar på Grahns Stenbäcks slutsatser: "Kanske kan det vara så att det klimat som den musiske läraren försöker skapa i inlärningsituationen helt enkelt innebär en bättre grogrund för kunskapen?" (Törnvall, 1999, s. 29)

Mycket intressant, tycker jag, vissa miljöer och situationer kan höja elevernas kunskapsnivå inte bara lärarens person eller engagemang, men det kanske inte är så enkelt att hitta denna miljö eller att försöka skapa den. "Varje klass, elev och musiklejare är unik och det är upp till musiklejaren att finna sin väg att påverka eleverna i musikundervisningen." (Edqvist, 2006, s. 22) För att kunna påverka eleverna behövs, enligt Edqvist, tillit, drivkraft, lockelse och inspiration, men det räcker inte riktigt hela vägen, det behövs även regler och direktiv.

Det är inte helt lätt att leva upp till det som står i Lpo 94. Utbildningen i musikämnet syftar till att ge varje elev lust och möjlighet att utveckla sin musikalitet och få uppleva att kunskaper i musik bottnar i, frigör och förstärker den egna identiteten både socialt, kognitivt och emotionellt (Lpo 94 rev. 2000).

I enkäten frågade jag även om de svarande tyckte att musik bör fortsätta vara ett skolämne och för de flesta var svaret ett självklart ja. I Nilssons och Schybergs (2005) studie fick de ungefär samma resultat som jag på just den frågan, de skriver så här: "Man anser att det är viktigt med musik i skolan och vill gärna veta att eleverna får en ordentlig musikalisk allmänbildning." (Nilsson & Schyberg, 2005, s. 35) Flera av de svarande i min studie sa att musiken hade varit en hjälp, ett skönt avbrott i den "vanliga" skolan, man kan alltså tillskriva musiken ett mervärde. I Nilsson och Schyberg (2005) fick de flera exempel på just mervärden som skapades med hjälp av musik, arbetsro, koncentration, glädje, avkoppling eller aktivitet samt musik som pedagogisk resurs. Självklart har musiken även egenvärde, några exempel: när man håller på med musik tränas "andra delar i hjärnan som man inte tränar annars", "en helhetsupplevelse genom att man blandar flera sinnen och andra delar av kroppen och hjärnan i läroprocessen", "kan vara en symbol för frigörelse" (Nilsson & Schyberg, 2005, s. 35-36). Jag tycker att det överensstämmer väl med det som står i Lpo 94: "Musiken har betydelse för personlighetsutveckling och lärande."

Slutsats

Under den senare hälften av 1900-talet har Sveriges skolsystem förändrats allteftersom samhället förändrats. Varje läroplan (kursplan) är formad av sin tid, efter de tankar, idéer, synsätt och värderingar som rådde just då. Det verkar även som om bredden på musikundervisningen har ökat genom åren. Idag verkar eleverna, enligt enkätundersökningen, få ta del av fler delmoment än tidigare, vilket är både positivt och negativt. Allmänbildningen ökar inom ämnet, men om det är på bekostnad av kvalitet jämfört med de tidigare kursplanerna är något intressant att försöka ta reda på, kanske i framtiden. Den största och viktigaste skillnaden mellan de olika kursplanerna är att de tidigare kursplanerna (Lgr 62 och Lgr 69) var resultatstyrda och de nyare (Lgr 80 och Lpo 94) är målstyrda. Detta medförde även att lärarna har fått mer eget utrymme att tolka och själv hitta metoder för att eleverna ska nå målen i ämnet. Eleverna har också fått större ansvar för sin undervisning då de ska vara med att tillsammans med lärarna välja undervisningsstoff, vilket är en otroligt stor skillnad från de tankar som låg till grunden för den resultatstyrda skolan.

Kursplanerna verkar, enligt enkäten, ha fungerat och följts bra genom åren. Majoriteten av de svarande upplevde i alla fall i efterhand att deras musikundervisning hade följt kursplanen i stort. Enkätundersökningen visar även att de allra flesta av de svarande har en positiv helhetsupplevelse av musikundervisningen i grundskolan, att det var ett uppskattat och viktigt skolämne. Det framkom också att flera ansåg att ämnet har stor betydelse för elevernas allmänna inlärningsprocess och även den personliga och sociala utvecklingen. Det var i stort sett alla som ville att musik i fortsättningen skulle vara ett skolämne i grundskolan, självklart för sitt egenvärde men även för de mervärden som genereras när musik används i skolan på ett eller flera sätt vilket även Nilsson och Schyberg (2005) poängterar i sin studie. En annan intressant faktor som påvisades i enkäten var musiklärarens roll i musikundervisningen, både när det gäller upplevelsen av lektionerna och inlärningsklimatet. Detta påtalades och styrktes även i både Törnvalles (1999) och i Edqvists (2006) studier.

Det går nog inte att bygga någon teori på min studie, men den ger ändå intressanta tankar om hur undervisning och lärarens engagemang har varit och kan vara. Studien har i alla fall gett mig nya insikter om vårt skolsystem och dess utveckling, samt många tankvärda tankar på undervisningens mål och olika utlärningsätt. Sätt som vi lärare kan använda oss av för att tillsammans med våra elever hjälpa dem att nå målen för grundskolans musikundervisning.

Om jag skulle vidareutveckla undersökningen skulle jag försöka att kartlägga urvalet bättre. I denna studie blev de olika grupperna inte fyllda samt att jag blev tvungen att frånga min ursprungliga tanke om att alla i urvalet skulle ha ett aktivt musikintresse. Min önskan skulle alltså vara att få en mer homogen urvalsgrupp och lika många svaranden i grupperna för att i dessa avseenden kunna dra de bästa parallellerna mellan de olika urvalsgrupperna.

Jag skulle även vilja undersöka hur lärarna ser på kursplanerna i stort samt vad som är bra och om det finns något som de skulle vilja förändra. Det skulle också vara intressant att ta reda på hur levande kursplanerna är i verkligheten, används den som ett redskap regelbundet i undervisningen eller är det ett dokument som står på hyllan och samlar damm. Ett närliggande ämne som också skulle vara fascinerande att titta närmare på är, hur processen ser ut för en lärare som ska byta från en kursplan till en annan. Hur tar man till sig en ny målbeskrivning? Hur öppen är man för förändring? Det är ett betydelsefullt ämne, eftersom eleverna förtjänar att få en så bra undervisning som möjligt.

Referenser

Edqvist, B. (2006), *Musiklärarens påverkan*, Examensarbete vid Lunds Universitet, Musikhögskolan i Malmö.

Nilsson, J., & Schyberg, Å. (2005). *Musikens (rock'n) roll i skolan – egenvärde, mervärde eller bara en bisak?*. Examensarbete vid Högskolan i Kristianstad.

Richardson, G. (1977 rev. 1999 6:e upplag, 2003). *Svensk utbildningshistoria*. Lund: Studentlitteratur.

Skolverket. (1962). *Lgr 62 – Läroplan för grundskolan*.

Skolverket. (1969). *Lgr 69 – Läroplan för grundskolan*.

Skolverket. (1980). *Lgr 80 – Läroplan för grundskolan*. Stockholm: Liber UtbildningsFörlaget.

Skolverket. (1994). *Lpo 94 – Regler för målstyrning Grundskolan*. Hässelby: Svensk Facklitteratur AB.

Skolverket. Lpo 94 (rev. 2000). URL
<<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0708&infotyp=23&skolform=11&id=3877&extrald=2087>>

Törnvall, F. (1999). *Musikundervisningens mål och utvärdering*. Examensarbete vid Linköpings Universitet, Institutionen för tillämpad lärarkunskap.

Utbildningsdepartementet. (1994). *Lpo 94 och Lpf 94 – Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna*. Stockholm: Gramma.

Övrig litteratur

Aulin, A., Norrman, J., & Styrenius, E. (1962). *Skolsångboken*. Stockholm: AV Carlsons Bokförlag.

Engström, B. O., & Cederlöf, E. (1972). *Vi gör musik – lärarhandledning 1*. Stockholm: Ehrlingförlagen.

Engström, B. O., & Cederlöf, E. (1975). *Vi gör musik – lärarhandledning 2*. Stockholm: Ehrlingförlagen.

Hargreaves, A. (1998). *Läraren i det postmoderna samhället*. Lund: Studentlitteratur.

Normell, M. (2002). *Pedagog i en förändrad tid*. Lund: Studentlitteratur.

Bilaga

Enkätundersökning – Musikundervisningen i grundskolan

ENKÄTUNDERSÖKNING – MUSIKUNDERVISNINGEN I GRUNDSKOLAN

- 1 Under vilka år gick du i grundskolan?
- 2 Var i Sverige gick du i skolan?
- 3 Kommer du ihåg om du hade musik i alla årskurser?
- 4 Hur upplevde du musiklektionerna?
Relevanta, viktiga, onödiga, roliga timmen? Lustfylla eller tråkiga?
- 5 Hade ni en särskild musikal eller hade ni musik i det vanliga klassrummet?
- 6 Sätt ett kryss (eller fetstil) framför de saker som du känner igen att ni har gjort på musiken, fyll gärna i om du kommer ihåg fler än de jag har skrivit upp.
Sjungit unisont	Sjungit tvåstämmigt	Sjungit flerstämmigt
Spelat piano	Spelat gitarr	Spelat rytminstrument
Spelat trummor	Spelat elbas	Spelat blockflöjt
Dirigering	Musikteori	Skapande
Dans	Rörelse	Drama
<i>Annorlunda instrument typ:</i>		
Afrikanska trummor	Banjo	Folkmusikinstrument
<i>Annat:</i>		
Engelsk musik & texter	Sv-folkmusik	Andra kulturers musik
Orientalisk musik	Pop/Rock musik	Klassisk musik
Orkestrens olika instrument	Orkestrens uppbyggnad	De olika instrumentens ljud (sound)
<i>Annat:</i>		
- 7 Tyckte/tycker du att musik ska vara ett skolämne? Om ja, varför?
- 8 Läs nu igenom Skolverkets kursplan som gällde för de år som du gick i grundskolan, den finns bifogad i mailet. Tänk sedan efter någon minut, stämmer den överens med den undervisning du fick? Saknade du något i kursplanen eller i din undervisning? Eller motsvarade kursplanen din undervisning?

TACK FÖR ATT DU STÄLLER UPP!
/EMMA